

Teorijska polazišta informacijske pismenosti

Šerbedija, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:520552>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Petra Šerbedija
Teorijska polazišta informacijske pismenosti
(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Petra Šerbedija
Matični broj: 17856

Teorijska polazišta informacijske pismenosti
DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost, smjer knjižničarstvo
Mentor: dr. sc. Dejana Golenko

Rijeka, listopad 2017.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Fenomen informacijske pismenosti	5
2.1. Definicija	5
2.2. Knjižnična pismenost – preteča informacijske pismenosti	10
2.3. Razvoj informacijske pismenosti	12
2.4. Modeli informacijske pismenosti	13
2.4.1. Modeli pretraživanja C.C. Kuhlthau – proces pretraživanja informacija i vođeno istraživanje	14
2.4.2. Model prikupljanja bobica (<i>berrypicking model</i>) M. Bates	15
2.4.3. Relacijski model C. Bruce	15
2.4.4. Model Šest velikih vještina	16
2.4.5. SCONUL model	18
2.5. Standardi informacijske pismenosti	19
2.5.1. Primarno i sekundarno obrazovanje	20
2.5.2. Akademska razina	20
2.5.3. Generički standard	21
2.5.4. Nacionalni standardi	22
2.5.4.1. ANZIL	23
3. Informacijska pismenost i obrazovni proces	23
4. Uloga školskih knjižnica u promicanju informacijske pismenosti	28
4.1. Kompetencije školskog knjižničara kao informacijskog stručnjaka	31
5. Informacijska pismenost i cjeloživotno učenje	32
6. Poučavanje informacijskoj pismenosti kroz sadržaje nastave hrvatskog jezika	35
7. Zaključak	37
8. Sažetak i ključne riječi	39
9. Popis literature	40
10. Prilozi	44

1. Uvod

Suvremeno društvo, društvo 21. stoljeća karakterizira tehnološki napredak koji je promijenio sliku svijeta. Sinonim modernoga društva temeljenog na suvremenim obrazovnim polazištima postala je informacijska pismenost. Novo društvo ujedno predstavlja i nova, drukčija promišljanja koja su usmjerena prema razvoju novih sadržaja, odnosno informacija. Informacijsko društvo mijenja način života. Informacijski pismena osoba mora znati pronaći valjanu i pouzdanu informaciju te odabrati pravilan put kojim će do takve informacije doći, i ono najvažnije – biti kritičan prema njoj. Unutar obrazovnog sustava, uz knjižničare, znatno važnu ulogu u informacijskom opismenjivanju imaju nastavnici koji su glavni čimbenici promjena u nastavnim procesima. Izvan školskog sustava širenju informacijske pismenosti pridonosi, prvenstveno razvoj tehnologije, politike, ekonomije, kulture, znanosti, novih medija itd. Pojmovi *tehnologija* i *mediji* uzročno-posljedično su povezani. Zahvaljujući tehnološkom napretku koji je uvjetovao razvoj novih medija, stvoren je temelj informacionalističkog kapitalizma¹.

Glavni je cilj ovog diplomskog rada prikazati teorijska polazišta informacijske pismenosti unutar obrazovnog sustava. Prvi dio rada prikazuje koncept informacijske pismenosti. Opisuje važnost provođenja informacijskog opismenjivanja u osnovnoškolskim, srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim ustanovama. Digitalno je doba promijenilo koncepte poučavanja i načine izvođenja nastavnoga procesa, drugim riječima, promijenilo je cjelokupan proces obrazovanja. Središte širenja informacijske pismenosti unutar obrazovnog sustava čine različite vrste knjižnica, stoga će središnji dio rada

¹ Društveno-ekonomski sustav koji se temelji na novom digitalno umreženom gospodarstvu. Društvo utemeljeno na informacijama, znanju, preradi informacija i znanja i prijenosu podataka na blizinu i daljinu. Više o tome na: <http://www.dugirat.com/novosti/stil-ivota/9204.html> (19.9.2017.)

ukazati na važnost ne samo ulogu knjižnice kao informacijskog središta institucije, već i obrazovnog, koje aktivno sudjeluje promicanju, provođenju i kreiranju programa informacijskog opismenjavanja. U završnom poglavlju dan je primjer dobre prakse, korištenje informacijske pismenosti unutar nastavnog procesa.

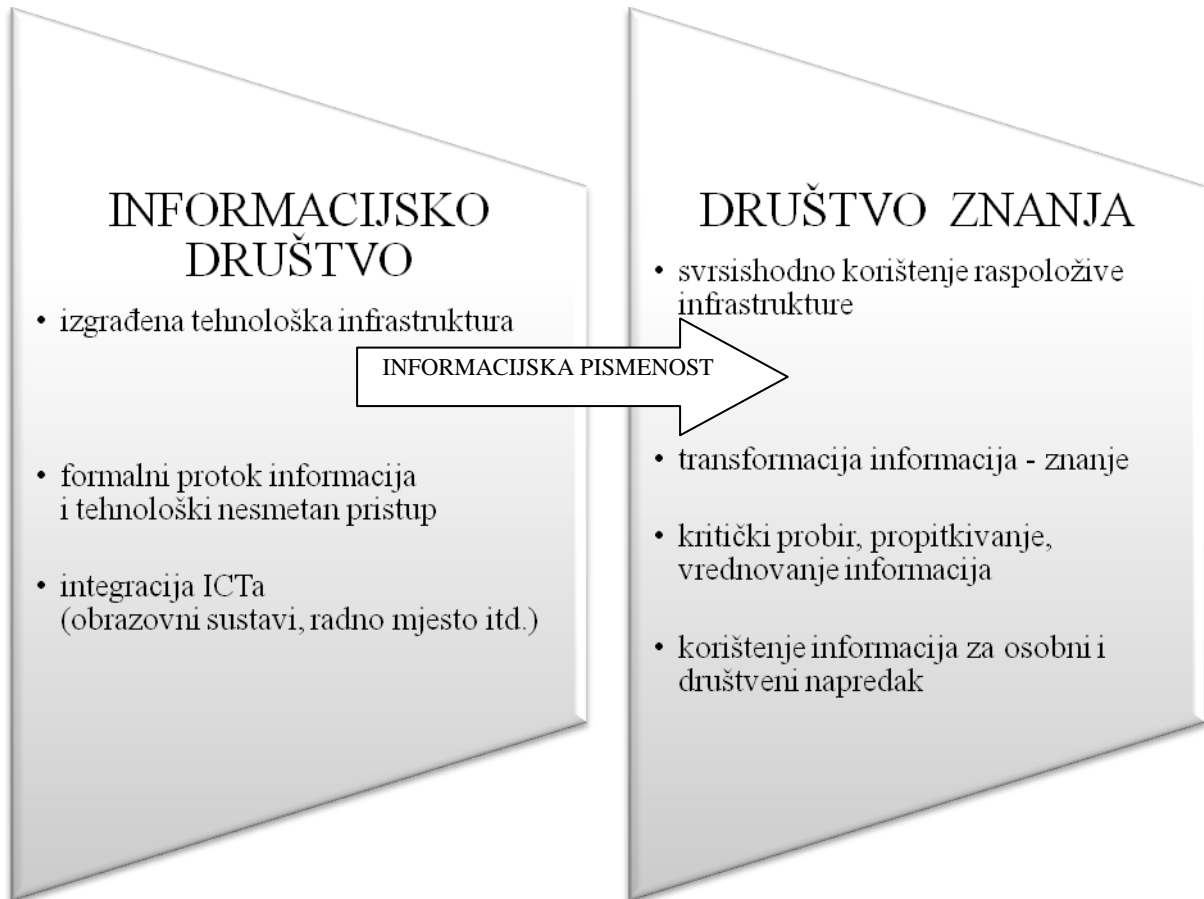
2. Fenomen informacijske pismenosti

2.1. Definicija

Pitanjem informacijske pismenosti bavili su se mnogi autori, stoga ima i različitih tumačenja te sintagme. U ovom će se poglavlju rada navesti neke od najvažnijih definicija informacijske pismenosti u kontekstu tumačenja navedenog fenomena i obrazovanja. Prije negoli se krene s tumačenjem koncepta informacijske pismenosti, bitno je krenuti od pojmova *informacija* i *pismenost*. Jesus (2011: 19) tumači da je informacija *sažeto znanje, „zapakirano“ ljudsko iskustvo, izvor velike količine podataka, izvor koji poprima različite oblike, pohranjuje se, pronosi i dostavlja uz pomoć različitih medija i metoda*. Smatra da je informacija *neophodna za kreativnost i inovativnost, osnovni izvor u postupku učenja i razmišljanja, važan izvor za nacionalni društveni i ekonomski razvitak*. Pojam pismenosti Jesus (2011: 20) dodjeljuje osobi koja je *obrazovana, koja zna čitati i pisati, koja posjeduje određene kompetencije*.

Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica (2008), referirajući se na UNESCO-v dokument koji pravi razliku između, do tada poistovjećivanih pojmova, informacijskog društva i društva znanja, navode da je informacijska pismenost poluga razvoja društva znanja. Autorice smatraju da se *sama*

informacija, unatoč raširenosti tehnologija, bez određenih sposobnosti pojedinca neće nužno pretvoriti u znanje.

Slika 1: Shematski prikaz informacijske pismenosti kao poluge razvoja društva znanja prikazan prema Špiranec, Banek Zorica, 2008: 9.

Stričević (2011) u članku *Pismenost 21. stoljeća: učenje i poučavanje u informacijskom okruženju* piše o tome da je strateški cilj mnogih obrazovnih sustava izgraditi društvo znanja koje se temelji na iskorištavanju novih informacijskih tehnologija. Današnja djeca se s novim tehnologijama susreću od malih nogu, puno ranije od polaska u školu, što znači da toj djeci škola više ne može ponuditi susretanje s novim informacijama, kao što je bio slučaj prije 10-ak godina. Uzevši u obzir činjenicu da djeca u školu dolaze s mnoštvo usvojenih informacija, obrazovni sustav treba tu djecu naučiti kako pristupiti informaciji –

odabrati pravu informaciju, razumjeti ju i koristiti se njome. Informacijska se pismenost kosi sa shvaćanjima tradicionalne pismenosti. Tradicionalna je pismenost obuhvaćala vještine čitanja, pisanja i računanja, što u sadašnjem poimanju pismenosti više nije dovoljno. Naime, informacije se pojavljuju u različitim formatima i oblicima, stoga informacijski pismena osoba mora mijenjati medij komuniciranja. Svaka promjena u informacijskom okruženju podrazumijeva promjenu sadržaja informacijskog opismenjivanja.

Horton (2007) smatra da je razvoj društva nemoguć bez posjedovanja šest vrsta pismenosti, koje naziva pismenostima opstanka:

1. Osnovna pismenost.

Tradicionalno shvaćanje pismenosti koje obuhvaća vještine čitanja, pisanja i računanja potrebne za svakodnevno funkcioniranje. Osnovna se pismenost smatra temeljem za izgradnju ostalih vrsta pismenosti s obzirom na to da ona pojedincu omogućuje komunikaciju s pisanim tekstom.

2. Računalna pismenost.

Računalna pismenost predstavlja sposobnost korištenja računala. Važno je razgraničiti računalnu pismenost od informacijske, zbog pogrešnog shvaćanja tih dvaju pojmova. Računalna se pismenost veže uz termin informatička, a ne informacijska i ona ne obuhvaća vještine obrade informacija, već obradu s alatima². Označava poznavanje rada s operativnim sustavima, sposobnost korištenja određenih softverskih paketa itd.

² Razvojem informatičke tehnologije rađa se izraz informatičke pismenosti (engl. *computer literacy*), a osnova razvoja suvremenog društva je informacijska pismenost (engl. *information literacy*). Informatička pismenost je preduvjet za informacijsku pismenost. Osnovna informatička znanja i vještine trebaju se stalno nadograđivati kako bi pratila razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije. Više o informatičkoj i informacijskoj pismenosti u Špiranec, Banek Zorica, 2008.

3. Medijska pismenost.

Obuhvaća pristup i razumijevanje medija³, kritički odnos prema mediju te komunikaciju s medijem, odnosno stvaranje medijske poruke.

4. Obrazovanje na daljinu i e-učenje.

Takva vrsta pismenosti obuhvaća niz vještina potrebnih za učenje u online⁴ okruženju. E-učenje se u današnjem svijetu sve više upotrebljava kao strategija poučavanja u formalnom i neformalnom obrazovanju.

5. Kulturalna pismenost.

Kulturna je pismenost definirana kao znanje i razumijevanje kako kultura utječe na stvaranje, spremanje, zaštitu, arhiviranje, postupanje s informacijama te širenje informacija i znanja korištenjem tehnologija. Ova pismenost počiva na vjerovanju kako tehnološki trendovi utječu na kulturu i da upravo taj utjecaj čini bit kulturalne pismenosti. Važno je spomenuti i pojam multikulturalnosti kao pojam uspostavljanja odnosa među kulturama.

6. Informacijska pismenost.

Za razumijevanje informacijske pismenosti važno je shvaćanje prethodnih pismenosti jer ih ona objedinjuje. Vještine koje proizlaze iz navedenih pismenosti neophodne su za razvoj informacijske pismenosti (Stričević, 2011).

³ Medij se prema *Hrvatskom jezičnom portalu* definira kao suvremeno sredstvo koje služi za prenošenje informacija.

⁴ Virtualna zajednica koja djeluje putem interneta (Stričević, 2011).

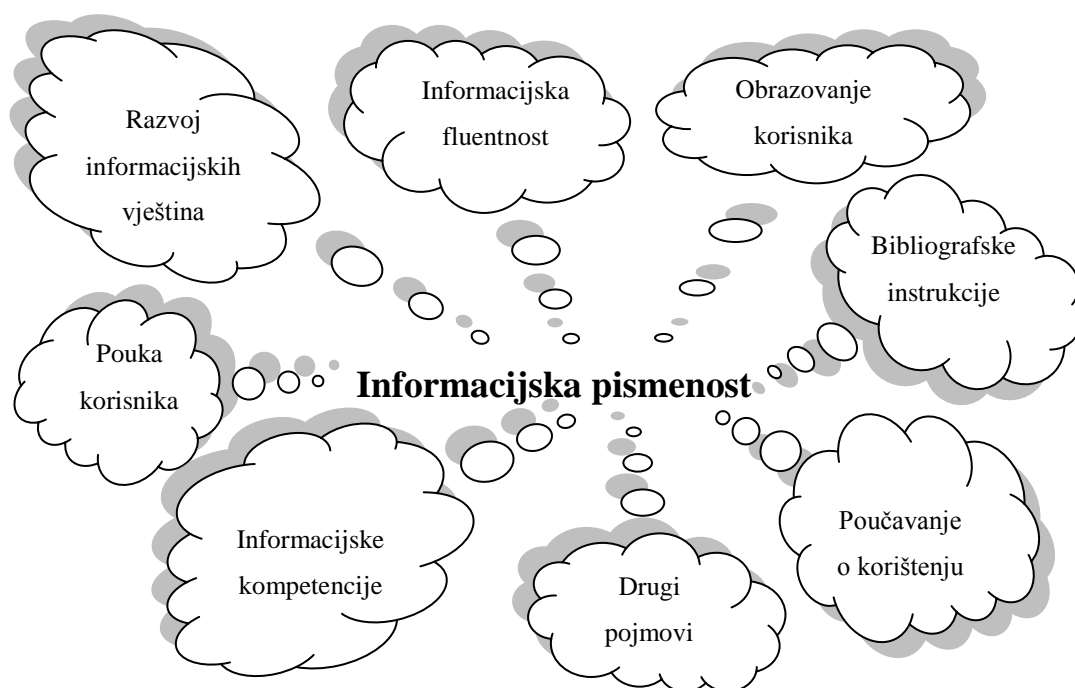
UNESCO donosi popis jedanaest faza informacijske pismenosti, a to su (Stričević, 2011: 4):

1. *Svijest o informacijskoj potrebi.*
2. *Sposobnost definiranja informacijske potrebe koja nastaje u slučaju donošenja odluke ili rješavanja problema.*
3. *Sposobnost otkrivanja potrebne informacije.*
4. *Sposobnost pronalaženje potrebne informacije.*
5. *Sposobnost kreiranja potrebne informacije, tzv. stvaranje novog znanja.*
6. *Razumijevanje pronađene informacije ili znanje o tome gdje ju potražiti.*
7. *Sposobnost organiziranja, analize, interpretacije i evaluacije informacija te vrednovanje izvora.*
8. *Sposobnost prijenosa i prezentacije informacije drugima pomoću medija.*
9. *Znanje kako iskoristiti informaciju za rješavanje problema ili donošenje odluke.*
10. *Znanje o tome kako zaštititi, spremi, zapisati i arhivirati informaciju za ponovno korištenje.*
11. *Znanje o tome kako postupiti s informacijom kada više nije potrebna ili kako zaštititi informaciju od zloupotrebe.*

Informacijska se pismenost smatra krovnom pismenošću kao sklop tehničkih i mentalnih vještina koje se kreću od osvješćivanja i razumijevanja informacijske potrebe, strategija lociranja i pronalaženja informacija, njihova preuzimanja, vrednovanja, korištenja i etičkog postupanja s njima do stvaranja novih informacija i njihove transformacije u novo znanje (Stričević, 2011: 3).

Najčešće korištena definicija informacijske pismenosti je ona Američkog knjižničarskog društva (ALA) iz 1989. godine: *Informacijski pismena osoba je sposobna prepoznati kada joj je informacija potrebna i zna ju pronaći, vrednovati i učinkovito koristiti. Informacijski pismenim pojedincima smatraju se oni koji su naučili kako učiti* (ALA; 1989: 55-56).

Jesus (2011) navodi da je informacijska pismenost, za razliku od korištenja knjižnice, usmjerena na korištenje informacija, a ne na bibliografske vještine.

Slika 2: Shematski prikaz pojma informacijske pismenosti prikazan prema Jesus, 2011: 22.

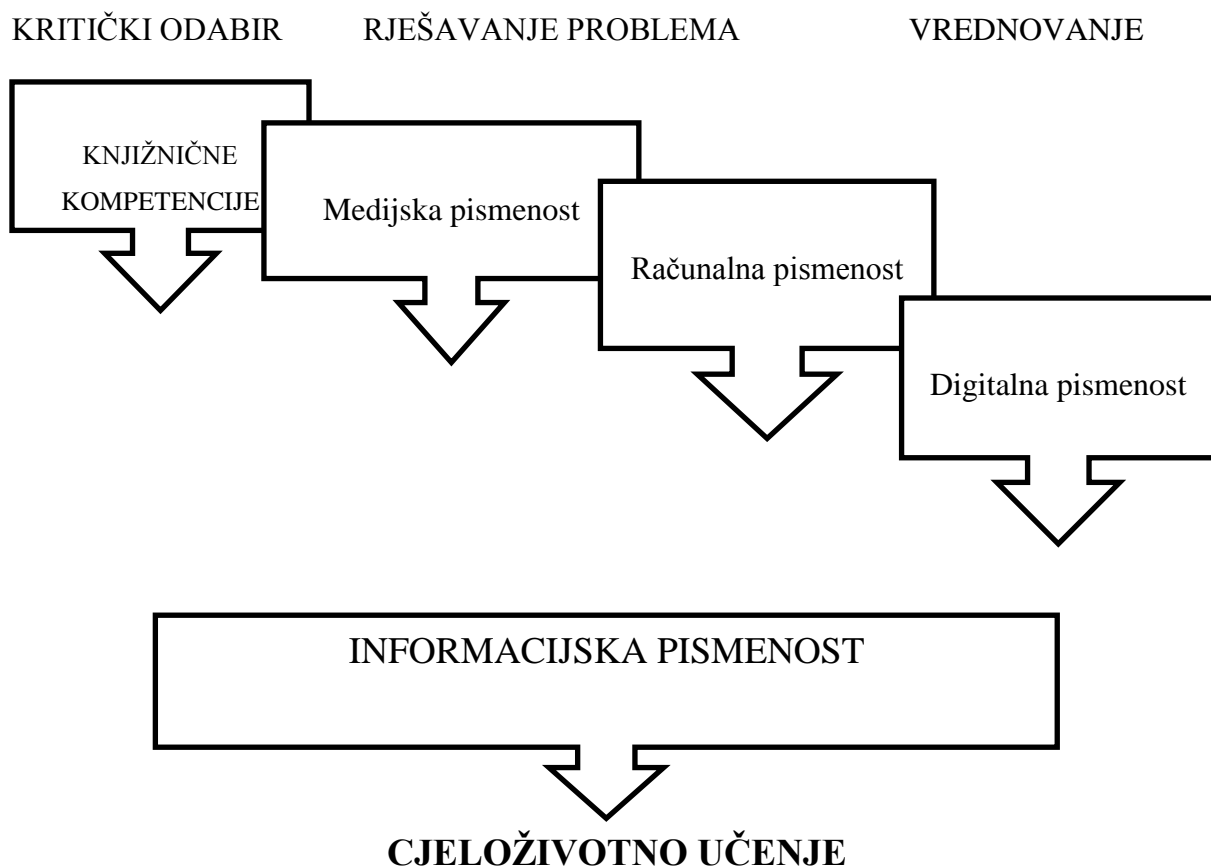
2.2. Knjižnična pismenost⁵ – preteča informacijske pismenosti

Mnogi autori knjižničnu pismenost smatraju pretečom informacijske pismenosti s obzirom na to da se ostvaruje aktivnim korištenjem knjižnice. Knjižničnu pismenost stječe pojedinac kojeg se upućuje na korištenje knjižnice,

⁵ Knjižnična pismenost (engl. *library literacy*).

njenih izvora i usluga u svrhu rješavanja određenog problema. Početci informacijske pismenosti ukorijenjeni su u pojam knjižnice – ona je ishodišna točka od koje se informacijska pismenost počinje širiti. Sve složenije informacijsko okruženje uvjetovalo je razvitak tehnologije koji sa sobom vuče razvitak novih medija i usluga.

Špiranec (2003) navodi kako su glavni preduvjeti za provođenje cjeloživotnog učenja putem informacijske pismenosti, koje podrazumijeva kritički odabir, rješavanje problema te vrednovanje, knjižnične kompetencije, medijska pismenost, računalna pismenost te digitalna pismenost. Informacijska je pismenost jedna od komponenata cjeloživotnog učenja.

Slika 3. Shematski prikaz elemenata informacijske pismenosti u konceptu cjeloživotnog učenja prikazan prema Špiranec, 2003: 9.

2.3. Razvoj informacijske pismenosti

Fenomen informacijske pismenosti može se promatrati unutar različitih konteksta. Analogno širenju informacija, koje doživljava procvat sredinom 20. stoljeća, formira se informacijsko društvo. Informacijska se pismenost razvija unutar raznih disciplina, a realizira se putem različitih projekata. *S toga se, potpuno očekivano, pojava i šira recepcija pojma najprije dogodila u društvima gdje su opisani fenomeni bili i najvidljiviji, kao u SAD-u ili Australiji* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 21). Paul Zurkowski⁶, tadašnji predsjednik Udruženja informacijske industrije⁷ smatra se tvorcem kovanice informacijske pismenosti. Zurkowski je 1974. godine u Izvješću Nacionalnoj komisiji za knjižnice i informacijsku znanost⁸ prvi pisao o važnosti informacijske pismenosti svakog pojedinca jer nam upravo ona omogućuje snalaženje i preživljavanje u novom, informacijskome dobu. U Izvješću je prvi put *uspostavljena veza između informacijske pismenosti i širega društvenog konteksta koji je tada, sve očitije, pokazivao jasni razvoj prema informacijskom društvu* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 21). Informacijska je pismenost doživjela širenje poput eksplozije upravo zbog drukčijeg pristupa učenju i teorijama koje su se okrenule kognitivnim pravcima, što je uočeno sredino šezdesetih godina prošloga stoljeća.

Ključne promjene počinju se događati sredinom devedesetih godina 20. stoljeća razvitkom WWW-a⁹. Korisnici na internetu¹⁰ mogu pretraživati različite informacije. Špiranec i Banek Zorica (2008) tvrde da se koncept informacijske pismenosti pojavio zbog *potrebe opisa idealnog potrošača informacija*. Ta tvrdnja ne znači da se koncept nije upotrebljavao ranije, nego da je u to vrijeme došao do vrhunca.

⁶ Istaknuta osoba američke informacijske industrije. Efikasno korištenje informacijske pismenosti smatra učinkovitim za rješenje problema.

⁷ Akronim IIA, engl. *Information Industry Association*.

⁸ Akronim NCLIS, engl. *National Commission for Libraries and Informations Science*.

⁹ Akronim od *World Wide Web*, a to je servis stvoren 1989. godine u Švicarskoj.

¹⁰ Internet je osnovan 1969. godine od strane američkog Ministarstva obrane u svrhu povezivanja (telefonskom mrežom) određenog broja računala u SAD-u.

U raznim se jezicima termin informacijske pismenosti drukčije naziva, stoga valja napomenuti da su termini *informacijska kompetencija*, *informacijska kultura*, *informacijsko obrazovanje* i *informacijska sposobnost* semantički istoznačni terminu informacijske pismenosti.

2.4. Modeli informacijske pismenosti

Razvojem koncepta informacijske pismenosti pojavili su se i brojni modeli i standardi kojima se ona pokušala objasniti, odnosno interpretirati. Modeli se mogu podijeliti na metamodele i kontekstualne modele *koji su i postavljeni kao polazište za utemeljenje informacijske pismenosti, a istovremeno se referiraju na određeni kontekst primjene, kao što je to specifični stupanj obrazovanja* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 49). Modeli informacijske pismenosti predstavljaju teorijski okvir temeljen na znanstveno-istraživačkom djelovanju.

U sljedećem će se poglavlju opisati nekoliko modela informacijske pismenosti koji su primjenjivi u primarnom i sekundarnom obrazovanju te na akademskoj razini, a to su (Špiranec, Banek Zorica, 2008):

- a) Modeli pretraživanja *Kuhlthau*
- b) Model prikupljanja bobica *Bates*
- c) Relacijski model *Bruce*
- d) Model Šest velikih vještina i
- e) SCONUL model.

2.4.1. Modeli pretraživanja C. C. Kuhlthau – proces pretraživanja informacija i vođeno istraživanje

C. C. Kuhlthau je krajem osamdesetih godina 20. stoljeća osmislila model pretraživanja informacija koji se sastoji se od šest faza tijekom samog procesa pretraživanja informacija (Kuhlthau, 1993). U prvoj se fazi student upoznaje sa zadatkom, zatim odabire temu, istražuje šire područje i usmjerava istraživanje, definira žarište, prikuplja informacije i zaključuje pretraživanje te počinje pisanje. Budući da je student u prve četiri faze prepušten sam sebi, odnosno svojim obrazovnim mogućnostima, takav proces pretraživanja informacija može dovesti do slabijih ishoda učenja. Na početku samog rada, nastavnik bi trebao postavljanjem istraživačkoga zadatka zainteresirati studenta na rješavanje problema. Postojeća znanja student treba proširiti u procesu istraživanja kako bi rezultat bio što bolji. Kako bi to postigao, početno pitanje valja proširi novim, dodatnim pitanjima. Istraživanjem šireg područja problema, student može naići na informacije koje mu nisu razumljive ili usklađene s onime što otprije zna o toj temi. Upravo se iz tog razloga student može osjećati zbunjeno ili nesigurno, stoga mu može zatrebati pomoć u pretraživanju. Cjelokupna se slika istraživanja određenog problema počinje kristalizirati prikupljanjem informacija koje definiraju istraživani problem. Iako se u toj fazi povećava osjećaj sigurnosti i stručnosti studenata, javlja se potreba pomoći prilikom iznošenja argumenata, sinteze ili postupanja s njima. Na kraju pretraživanja student procjenjuje rezultat rada, ali i samoga sebe. Samoevaluacija se odnosi na procjenu svojeg zadovoljstva naučenim, ali i prepoznavanjem nedovoljne angažiranosti u procesu pretraživanja informacija¹¹.

¹¹ Više o modelu u: Špiranec, Banek Zorica, 2008: 50-52.

2.4.2. Model prikupljanja bobica (*berrypicking model*) M. Bates

Model za koncipiranje programa informacijske pismenosti predložila je 1989. godine Marcia Bates koja klasičan proces prikupljanja informacija zamjenjuje postavljanjem korisničkog upita koji se uparuje sa sadržajem neke informacijske baze (Bates, 1989). Prilikom rada na istraživačkom zadatku, korisnici pretražuju i analiziraju brojne izvore informacija te im količina novih, dotad nepoznatih podataka otvara nove vidike i mijenja sam pogled na temu. Bates objašnjava kako jedan novi podatak na koji korisnik naiđe predstavlja jednu *bobicu borovnice* raspršenu po grmovima šume. Kao što čovjek traži borovnice po šumi, tako i korisnik traga za vrijednim informacijama kako bi riješio problem, tj. informacijsku potrebu. Ovaj model, za razliku od tradicionalnog, ne pretpostavlja upućenost korisnika u cjelokupan problem, već u samo jedan njegov dio (*bobicu*). Naime, pomoću tog jednog dijela, koji korisnik razumije, dolazi do novih spoznaja pretražujući internet, knjižnični fond, časopise, referentnu građu.

Model M. Bates upućuje na cikličnost informacijskog procesa u kojem informacijsku pismenost shvaćamo kao skup vještina, stanja, stavova, ali i osobnih iskustava potrebnih za rješavanje određenog istraživačkog problema¹².

2.4.3. Relacijski model C. Bruce

Autorica relacijskog modela informacijske pismenosti Christine Bruce (1997) navodi sedam dimenzija (*lica*) informacijske pismenosti koje opisuju Špiranec, Banek Zorica (2008: 54-55), a to su:

- *informacijska tehnologija*

¹² Špiranec, Banek Zorica (2008: 52-54) detaljnije opisuju model i navode njegove posebitosti.

- *informacijski resursi*
- *informacijski procesi*
- *informacijska kontrola*
- *konstruiranje znanja i izgradnja korpusa znanja*
- *proširivanje znanja i*
- *mudrost.*

Informacijska je pismenost korisnika gotovo nezamisliva bez postojanja informacijske tehnologije koja omogućava pristup različitim izvorima informacija i međusobnu komunikaciju. Ona je povezana uz poznavanje informacijskih izvora i njihovo korištenje. Da bi korisnici pronašli potrebne izvore, služe se različitim strategijama pretraživanja koje Bruce naziva informacijskim procesima.

Prema Bruce (1997) informacijski su pismene osobe *one koje se znaju koristiti raznim „medijima“ kako bi ovladale informacijama koje sadrže i stavile ih pod svoj utjecaj, kako bi ih mogle koristiti i rukovati se njima kada se ukaže potreba*. Prilikom izgradnje korpusa znanja, informacijski pismene osobe podvrgavaju pronađene informacije kritičkoj prosudbi, stoga one poprimaju subjektivna obilježja i postaju znanjem. Glavni je zadatak *mudrog* korisnika proširiti postojeće znanje pod utjecanjem novih, kreativnih ideja, a da pritom ne zaboravi na dobrobit cjelokupne okoline.

2.4.4. Model Šest velikih vještina

Model Šest velikih vještina (*Big six skills*), koji su postavili Eisenberg i Berkowitz, nastao je kao projekt u kojem je ispitana potreba ljudi za modelom u rješavanju problema. Rezultat projekta pokazao je da ljudi ne poznaju

eksplicitno strategiju rješavanja problema, već se njome koriste po vlastitom nahođenju (Eisenberg, Berkowitz, 1990).

Radi se o modelu koji striktno navodi korake u rješavanju informacijskog problema. Faze i potkategorije tog modela su (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 55-57):

- *definiranje zadatka*
 - a) *definirati informacijski problem*
 - b) *identificirati informacijsku potrebu*
- *strategije traženja informacija*
 - a) *odrediti sve moguće izvore*
 - b) *odabrati one najbolje*
- *pretraživanje i pristup*
 - a) *intelektualno i fizičko pretraživanje informacija*
 - b) *pronalaženje informacija u izvorima*
- *korištenje informacijama*
 - a) *informacije treba pročitati, čuti, vidjeti, opipati, uključiti se u njih*
 - b) *relevantne informacije potrebno je poznavati i izvesti*
- *sinteza*
 - a) *organizirati informacije iz više izvora*
 - b) *predstaviti informacije*
- *vrednovanje*
 - a) *ocijeniti pronađeno i predstavljeno*
 - b) *ocijeniti sam proces.*

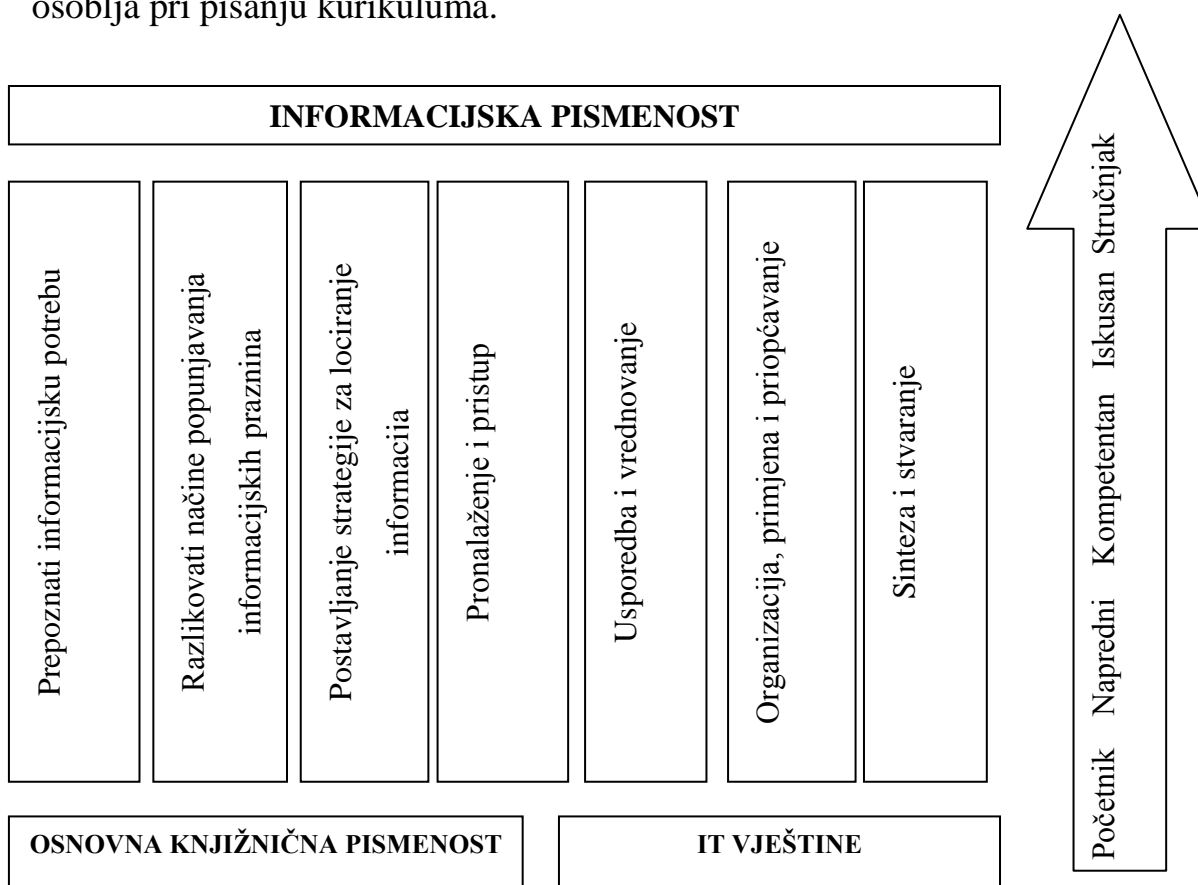
Kako bi model bio razumljiv i učenicima osnovne škole, Eisenberg i Berkowitz pojednostavili su ovih šest faza na tri glavna koraka: *planiraj, učini i pregledaj*. Učenicima osnovnoškolskog uzrasta potrebno je ukazati na važnost planiranja kako bi znali koji je njihov zadatak i gdje potražiti potrebne

informacije. Također ih valja podsjetiti na pregled bilježaka tijekom pisanja, ali i na samoevaluaciju nakon završetka istraživačkog zadatka.

Vodeći se ovim koracima u pretraživanju informacija, učenici, ali i studenti, bili bi osposobljeni kvalitetnije ostvariti određeni istraživački zadatak.

2.4.5. SCONUL¹³ model

SCONUL model informacijske pismenosti osmislilo je udruženje knjižnica koledža, nacionalnih i visokoškolskih knjižnica Velike Britanije (Bainton, 2001). Glavne odrednice ovoga modela temelje se na sedam stupova vještina i podrazumijevaju međusobnu suradnju akademskog i knjižničnog osoblja pri pisanju kurikuluma.

Slika 4. Shematski prikaz sedam stupova SCONUL modela informacijske pismenosti prikazan prema Špiranec, Banek Zorica, 2008: 58.

¹³ SCONUL je akronim od *Standing Conference of National and University Libraries*.

Kao što je vidljivo iz prikaza, na samom začelju informacijske pismenosti nalaze se osnovne knjižnične i računalne vještine, a na vrhu nadređen koncept informacijske pismenosti. Između njih nalaze se vještine zahvaljujući kojima korisnik izrasta u informacijski pismenu osobu.

Tijekom školovanja učenici rade na različitim istraživačkim i projektnim zadacima, stoga razvijaju sposobnost prepoznavanja informacijskih potreba, načina popunjavanja informacijskih praznina (odabir izvora znanja i njihovo razumijevanje) te postavljanja strategija za lociranje informacija. Pritom je važno pronaći kvalitetne izvore informacija, usporediti i vrednovati kako bi bili pouzdani te tako stvoriti novo znanje (Špiranec, Banek Zorica, 2008).

2.5. Standardi informacijske pismenosti

Standardi informacijske pismenosti usmjereni su na definiranje karakteristika informacijski pismenog pojedinca. Navode *svojstva, attribute, procese, znanja, vještina, stavova ili uvjerenja koje pojedinac treba izgraditi*. Treba ih razumjeti kao *preporuku za podizanje razine učinkovitosti nastavnog procesa*, a ne kao imperativ (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 50). Standardi informacijske pismenosti odnose se na praktičnu primjenu modela informacijske pismenosti, odnosno njihovu konkretizaciju.

U nastavku će se opisati sljedeći standardi informacijske pismenosti (Špiranec, Banek Zprica, 2008):

- a) Primarno i sekundarno obrazovanje
- b) Akademska razina
- c) Generički standard i
- d) Nacionalni standardi.

2.5.1. Primarno i sekundarno obrazovanje

Standard Američkog udruženja školskih knjižničara i udruženja obrazovnih komunikacija i tehnologija (AASL, 1988)¹⁴ publikacija je koja pokriva najvažnije aspekte učenja i pomaže učenicima i nastavnicima u radu te se sastoji se od devet standarda podijeljenih u tri kategorije.

Prva tri standarda odnose se na informacijsku pismenost i opisuju informacijski pismenog učenika kao onoga koji učinkovito pristupa informacijama, kritički ih vrednuje i koristi se njima točno i kreativno. Sljedeća tri standarda odnose se na samostalno učenje zbog toga što se učenik koji zna samostalno učiti smatra informacijski pismenim. Budući da zna gdje pronaći potrebne informacije, izvrstan je u stvaranju novog znanja. Posljednja tri standarda odnose se na društvenu odgovornost učenika prema obrazovnoj zajednici (ACRL, 2000)¹⁵.

2.5.2. Akademska razina

Standard Američkog udruženja za visokoškolske knjižnice (ACRL) najutjecajniji je standard informacijske pismenosti primjenjiv u visokoškolskom obrazovanju. Njegov utjecajan položaj u mnoštvu standarda informacijske pismenosti potvrđuje činjenica da je preveden na nekoliko jezika, a čine ga 5 osnovnih standarda, 22 pokazatelja i čak 86 ishoda učenja koji se koriste za ocjenjivanje stečene razine informacijske pismenosti (ACRL, 2000). Osnovni se standardi informacijske pismenosti u ovom slučaju odnose na (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 64-73):

¹⁴ AASL je akronim za *American Association of School Librarians* (Američko udruženje za školske knjižnice).

¹⁵ ACRL je akronim za *Association of College and Research Libraries* (Američko udruženje za visokoškolske knjižnice).

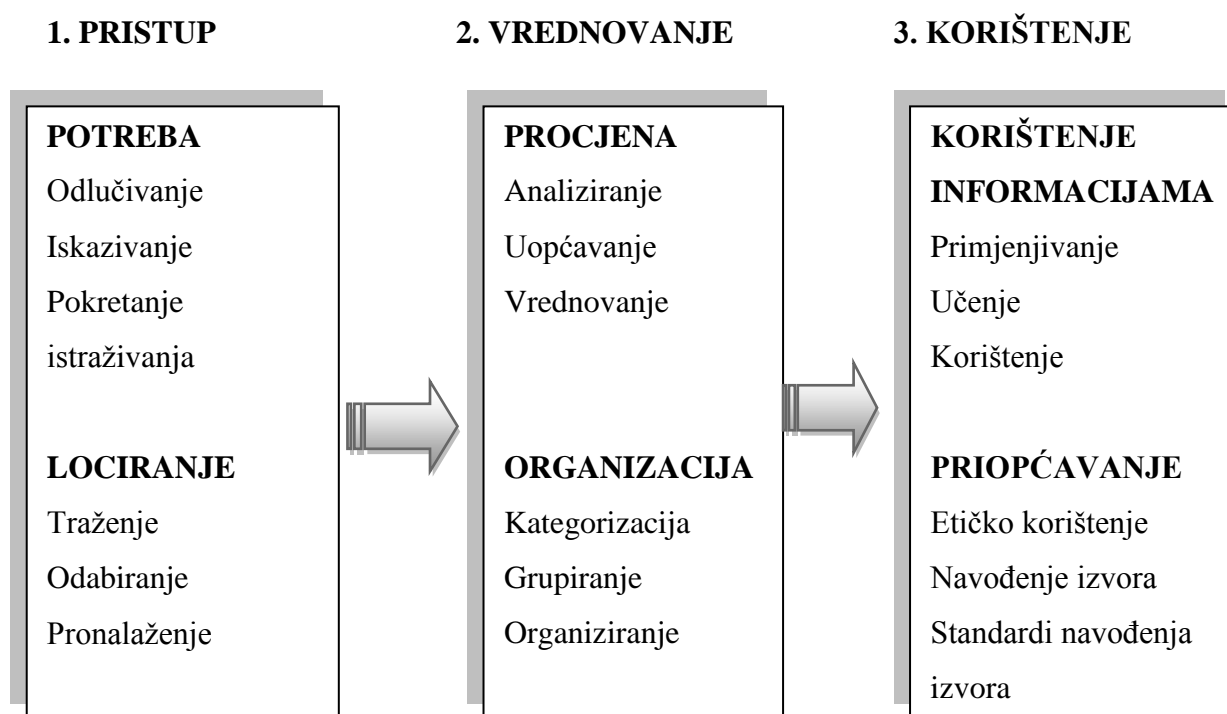
1. *prepoznavanje i opisivanje informacijske potrebe*
2. *učinkovit i djelotvoran pristup potrebnoj informaciji*
3. *kritičko vrednovanje informacije i njezinih izvora te ugradnja odabranih informacija u vlastiti korpus znanja i vrijednosni sustav*
4. *svrhovito korištenje informacijom, individualno ili u skupini*
5. *razumijevanje ekonomskih, legalnih i socijalnih aspekata informacija te njihovo etičko i legalno korištenje.*

2.5.3. Generički standard

Generički je standard donijela IFLA¹⁶ kao rezultat analize prethodnih modela i standarda te međunarodnih utjecaja. Budući da je primjenjiv u svim okolinama, radi se o pojednostavljenom standardu informacijske pismenosti koji čine tri temeljne sastavnice: *pristup, vrednovanje i korištenje* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 73-74).

Da bi korisnik pristupio informaciji učinkovito i djelotvorno, mora prepoznati i definirati informacijsku potrebu, učiniti nešto da ju pronađe i krenuti u proces pretraživanja. U standardu se ukazuje na važnost lociranja informacija u fazi pristupa zbog toga što će istraživanje biti kvalitetno jedino ako je zadovoljen uvjet vrednovanja dostupnih izvora i postavljena strategija pretraživanja. Druga se sastavnica ovoga standarda, kritičko i kompetentno vrednovanje, odnosi na procjenu (analizu, interpretaciju) informacija i njihovu organizaciju kojom se one klasificiraju te se utvrđuje koja je informacija najkorisnija. Tek se u trećoj fazi informacijskog opismenjavanja koriste informacije točno i kreativno s posebnim naglaskom na etičko i legalno korištenje informacija.

¹⁶ IFLA je akronim za *International Federation of Library Associations and Institutions* (Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova). IFLA Standard dostupan na: <https://www.ifla.org/node/8721> (24.10.2017.)

Slika 5. Grafički prikaz IFLA-inog standarda informacijske pismenosti prikazan prema Jesus, 2011: 30.

2.5.4. Nacionalni standardi

Nacionalni standardi *vode računa o lokalnim specifičnostima neke države ili sadrže referencije na njezine srodne politike ili strategije ili se pak pozivaju na nacionalne standarde obrazovanja ili kvalifikacijske okvire* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 75). U njihovoj izradi sudjeluju određene interesne skupine i ustanove kao što su predstavnici školskog i visokoškolskog obrazovanja, tržišta rada, poslodavaca, gospodarskog sektora, agencija za obrazovanje odraslih, građanskih udruga i informacijskog sektora u cjelini. Objavljeni su kao dokumenti koji uključuju nekoliko poglavlja:

- opis motivacije za nastanak nacionalnog okvira
- pojmovno određenje informacijske pismenosti

- ukazivanje na suodnos informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja
- pokazivanje na lokalne specifičnosti
- navođenje standarda i ishoda učenja po različitim sektorima: formalno obrazovanje (škola, visoko školstvo), radno mjesto, cjeloživotno učenje
- način primjene standarda, implementacija, primjeri dobre prakse (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 75).

2.5.4.1. ANZIL¹⁷

Jedan od najpoznatijih nacionalnih standarda, čiji su elementi uglavnom preuzeti iz američkog standarda visokoškolskih knjižnica ACRL-a, je Australijski i novozelandski standard. U njemu se ne govori o informacijski pismenim studentima, već osobama što ukazuje na važnost informacijskog opismenjavanja cjelokupnog društva. Ovaj standard ističe suradnju u kreiranju programa svih sudionika obrazovnog procesa – knjižničara i nastavnika. *Osoba koja je informacijski pismena prepoznaje da je za cjeloživotno učenje i participaciju u građanskim pravima potrebna informacijska pismenost* (Špiranec, Banek Zorica, 2008: 75).

3. Informacijska pismenost i obrazovni proces

Još jedan od sinonima modernog doba u kojem živimo je digitalno doba. Snažnim utjecajem elektroničkih medija promijenio se način na koji korisnici dolaze do željenih informacija. Postavlja se pitanje gubi li knjižnica, kao kulturna i javna ustanova, korisnike sve većom dostupnošću informacija na

¹⁷ ANZIL je akronim za Australijski i novozelandski standard (*Australian and New Zealand information literacy framework*). Australijski i novozelandski standard (2004) dostupan na: http://www.utas.edu.au/_data/assets/pdf_file/0003/79068/anz-info-lit-policy.pdf (24.10.2017.)

internetu? Razumljivo je da u digitalnom dobu knjižnica nema povlašten položaj u društvu. Knjižnica pred sobom ima velik zadatak, a to je privući što brojnije korisnike, prije svega mlađe populacije. Unatoč nastojanjima da korisnike upoznaju sa sadržajima koje nude, knjižnice posežu samopromociji izradom mrežnih stranica, ili sve popularnijih *Facebook*¹⁸ stranica. Vrana i Kovačević (2010) proveli su istraživanje o percepciji knjižnice i njenih usluga sa svrhom poboljšanja usluga, provedenim među korisnicima Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića u Zagrebu u kojem su došli do zaključka kako je internet *preuzeo ulogu glavnog dobavljača informacija, mijenjajući znatno njihov pogled i stav prema knjižničarima*. Špiranec (2003) smatra da je potrebno savladati kritičko vrednovanje online izvora, pretraživanje interneta, upravljanje multimedijalnom građom te komuniciranje putem mreže. Današnja djeca digitalnu komunikaciju savladavaju prije nego što dođu u školu, stoga obrazovni stupanj korisnika više nije potreban. Digitalne će kompetencije učenici steći kroz formalno obrazovanje i samim time izgraditi svijest o potrebi cjeloživotnog obrazovanja¹⁹. Kod djece osnovnoškolske dobi prisutnost se novih medija može uklopiti u nastavne procese. Na taj način djeca uočavaju kako se tradicionalni i suvremeni mediji međusobno nadopunjuju, a ne isključuju kako oni prvotno misle. Sudarević (2011) navodi da razvijena medijska pismenost učenika zahtijeva stalno usavršavanje nastavnika kako bi svojim pristupom pratili potrebe učenika. Milički i Stančić (2016) smatraju da je u početku problem knjižničarske struke, koja je vrlo mlada s obzirom na to da je započela svoj razvoj usporedno sa stvaranjem Republike Hrvatske, bio nedostatak osposobljenosti školskih knjižničara što je uzrok nedostatka stručnih i metodičkih priručnika koji se bave školskom knjižnicom. Danas je situacija

¹⁸ Internetska društvena mreža osnovana 2004. godine. Prvotno je bila namijenjena studentima harvardskog sveučilišta u svrhu razmjene informacija i komunikacije, a danas je najpopularnije internetska mreža koja broji oko 2 milijarde korisnika.

¹⁹ Cjeloživotno učenje kao učenje u svim životnim razdobljima, od rane mladosti do starosti, a obuhvaća i sve oblike u kojima se ostvaruje, formalno, neformalno i informalno.

znatno promijenjena zahvaljujući brojnim stručnjacima koji su godinama prikupljali primjere dobre prakse i objavljivali ih u raznim zbornicima. Do danas je ostao samo jedan problem, a to je neopremljenost školskih knjižnica koja koči cijeli napredak. Došlo je do toga da je društvo tehnološki napredovalo, a obrazovni sustav se zaustavio na prethodnoj točki. Sve brži protok informacija i razvoj informacijske tehnologije dovodi knjižnicu u sukob s vremenom, s obzirom na to da je rezultat sukoba upitnost postojanja knjižnica. Iako su nekad knjižnice predstavljale čvrst oslonac društvene zajednice, sada su potisnute na sam rub djelovanja te iste zajednice.

Sastavni dio nastavnog plana i programa hrvatskog jezika je lektira. Digitalizacija se može uklopiti u ovu sastavnicu predmeta. Carnet je 2009. godine pokrenuo suradnju s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta i nakladom Bulaja kako bi realizirao projekt eLektire. Cilj je projekta *olakšati pristup djelima obavezne lektire učenicima i nastavnom osoblju* (Bišćan, 2016: 135). Djela su besplatno dostupna svim članovima obrazovne zajednice, a moguće ih je skinuti u pdf formatu.

Razvojem suvremenih tehnologija stvara se digitalno okruženje koje od nas zahtijeva usvajanje novih znanja koja nam omogućuju korištenje virtualnog prostora za pružanje kvalitetnih usluga (Bišćan, 2016).

Upravo se zbog toga i pojam informacijske pismenosti često povezuje s pojmom obrazovanja. To se može iščitati iz same definicije informacijski pismenih osoba koje su *naučile kako učiti (...) jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način (...) to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijelog života* (ALA, 1989). Informacijska je pismenost uklopljena u moderni nastavni proces zbog toga što nastavnici gube funkciju prijenosnika gotovih znanja i informacija, a sama informacijska pismenost postaje preduvjet cjeloživotnog obrazovanja. Učenje u modernom obrazovanju postaje proces stvaranja, mišljenja, interpretacije i kritičkog prosuđivanja. Budući da se naglasak stavlja na

problemsko-istraživačku nastavu, učenici postaju aktivni sudionici odgojno-obrazovnog procesa, što znači da počinju samostalno pretraživati informacije i dostupna znanja te ih vrednovati i koristiti.

UNESCO u svom dokumentu Učenje iz 1994. godine spominje potrebu za nužnim vještinama suvremenog društva koje se stječu putem informacijske pismenosti. Te se vještine mogu integrirati u nastavni proces i stjecati putem obrazovanja. *Interaktivni medij dopušta učenicima da postavljaju pitanja, samostalno tragaju za odgovorima i dublje zarone u određeno područje; posljedično, navigacija kroz priličnu količinu obavijesti dostupnih na mrežama te njihova kompetentna ocjena i sposobnost povezivanja postaju preduvjetom za stjecanje znanja* (Učenje, 1994: 200).

Proces se učenja i poučavanja u suvremenom dobu odvija putem sustava za upravljanje učenjem (LMS)²⁰. Korištenje tog sustava od poučavatelja zahtijeva određene kompetencije. Ovdje govorimo o e-kompetencijama koje se stavljaju u ravnopravan odnos prema kompetencijama nastavnika za pojedini nastavni predmet. Papić (2011) navodi da današnji nastavnici moraju posjedovati e-kompetencije kako bi govorili istim jezikom s učenicima 21. stoljeća. E-kompetentan nastavnik mora poznavati suvremenu tehnologiju i posjedovati *sposobnost upravljanja vremenom. Učenici ne mogu biti učinkoviti u sutrašnjem svijetu ako ih poučavamo jučerašnjim vještinama* (Papić, 2011: 30).

Tehnološki napredak razvija sustav učenja na daljinu koji doista funkcionira. *Tehnologija je riješila obrazovnu krizu nastalu sukobom tradicionalne nastave i zahtjeva novog vremena* (Špiranec, 2003: 6). Učenje na daljinu, odnosno učenje putem interneta omogućava jednostavniji pristup obrazovanju, veću dostupnost obrazovanja i fleksibilnost u provođenju takvog načina obrazovanja.

²⁰ LMS je akronim za *Learning Management System*.

Potrebno je razlikovati pojmove *učenje na daljinu*, *online učenje* i *e-učenje*, iako ih se u literaturi često smatra sinonimima. Učenje na daljinu smatra se nadređenim pojmom online učenju i e-učenju.

Moodle²¹ je jedan od najpoznatijih besplatnih softvera za digitalno učenje. Funkcija sustava je prenijeti sadržaj za učenje korisnicima bez potrebe okupljanja u učionicama. Sustav je popularan među akademskim nastavnicima koji putem njega organiziraju i izvode online kolegije.

Carnet nudi nastavnicima i učenicima mnoštvo materijala na nacionalnom portalu za učenje na daljinu Nikola Tesla²².

Učenje na daljinu realizira se kroz sljedeće etape:

- *definiranje informacijskog problema (formuliranje upita, definiranje ključnih riječi, proširenje/sužavanje strategije pretraživanja)*
- *vrste informacijskih izvora i njihovo korištenje (knjige, priručnici, znanstveni i popularni časopisi, baze podataka, internet)*
- *pronalaženje izvora*
- *strategije pretraživanja (sintaksa, ključne riječi, tezaurus ili indeks)*
- *informacije na webu*
- *vrednovanje informacija*
- *etika korištenja izvora (citiranje, plagijati) (Špiranec, 2003: 11).*

²¹ Akronim od *Modular Object-Oriented Dynamics Learning Environment*.

URL: <https://www.algebra.hr/elearning/moodle-sustav-za-e-ucenje/> (22.9.2017.).

²² To je sustav koji omogućuje izvođenje nastave na daljinu i učenje pomoću računala upotrebom digitalnih nastavnih sadržaja. Nacionalni portal za učenje na daljinu Nikola Tesla dostupan na: <https://tesla.carnet.hr/> (22.9.2017.)

4. Uloga školskih knjižnica u promicanju informacijske pismenosti

Suvremena škola potvrđuje školsku knjižnicu kao njezin integralni i neodvojivi dio. Ona prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja, otvorena je za promjene zbog toga što se znanstvene činjenice stalno mijenjaju. Središte je svih školskih odgojno-obrazovnih, javno-kulturnih događaja i mjesto partnerskog odnosa učenika, nastavnika i knjižničara (Kovačević, Lasić-Lazić, Lovrinčević, 2004). Prema UNESCOV-om *Manifestu za školske knjižnice* školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informaciji. Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.

IFLA-ine Smjernice za školske knjižnice navode da su *temeljne zadaće školske knjižnice, bitne za razvijanje pismenosti, informatičke pismenosti, poučavanja, učenja i kulture, sljedeće: promicanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu.*

Usluge školske knjižnice često se kose s kvantitativnim²³ i kvalitativnim²⁴ pokazateljima. Kovačević i Lovrinčević (2014: 165) navode ciljeve za povećanje standarda u stvaranju poticajnog okruženja:

- *knjižnica u središnjem dijelu škole, dostupna svim razredima i svim učenicima*
- *preglednost prostora*
- *dovoljno mjesta za cijeli razredni odjel*
- *prostor za učenje (individualno, u paru ili skupinama)*
- *prostor za opuštено čitanje u slobodno vrijeme*

²³ Uslužni input.

²⁴ Uslužni output.

- *razvijen lektirni program*
- *izbor knjiga za poticanje čitanja prema vlastitom odabiru*
- *školska knjižnica kao medijsko središte škole.*

Veliku ulogu u razvoju informacijske pismenosti učenika zasigurno ima školska knjižnica kao mjesto na kojem učenici otkrivaju bogat svijet literature i čitanja. Već u samoj definiciji školske knjižnice, navedenoj u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006: 19), možemo uočiti njezinu informacijsku ulogu. *Suvremena školska knjižnica informacijsko je, medijsko i komunikacijsko središte škole. Kao izvor informacija i znanja prvenstveno je namijenjena učenicima i učiteljima za potrebe redovite nastave, ali je i potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole.* Osim stručno-knjižnične i kulturno-javne djelatnosti, u školskim se knjižnicama velik dio aktivnosti usmjerava na odgojno-obrazovnu djelatnost koja uključuje neposredni odgojno-obrazovni rad knjižničara. On je strukturiran po razredima, sadržajima i zadaćama odgojno-obrazovnog rada. Budući da se od 1. do 4. razreda osnovne škole razvijaju prvenstveno vještine čitanja i pisanja, prednost će se u radu s tim učenicima dati aktivnostima koje potiču čitalačku pismenost. Učenici će nižih razreda tako upoznati prostor i fond knjižnice, referentnu zbirku i dječje časopise te će se samostalno moći orijentirati u knjižnici i pronaći željenu knjigu. U svijet informacija školska knjižnica uvodi učenike od 5. razreda osnovne škole tako što se već tada poučavaju kako pronaći knjigu na polici uz pomoć signature i knjižničkog kataloga. U 6. Se razredu nastavlja s programom knjižnično-informacijskog opismenjavanja kroz neposredni rad na sustavu Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK) kojom se klasificiraju stručna djela u knjižnici. Nastavni plan i program za osnovnu školu ističe kako učenik u 6. razredu treba samostalno rabiti predmetnicu, izabrati tehnike rada, načine pretraživanja i izvore informacija za potrebe problemsko-istraživačke i projektne

nastave. U 7. se razredu školska knjižnica uključuje u nesporedni odgojno-obrazovni rad programom informacijskog opismenjavanja učenika s temama pravilnog citiranja literature, autorstva i uporabe informacija iz različitih tiskanih i elektroničkih časopisa. Naime, učenici trebaju znati pronaći citati i pravilno ga uporabiti pri izradi referata i zadaća istraživačkog tipa te biti osposobljeni pretražiti fond knjižnice putem kataloga. Na kraju 8. razreda *očekuje se da učenici steknu znanje o međupredmetnom povezivanju knjižnično-informacijskih znanja s drugim predmetima, da su osposobljeni čitati s razumijevanjem i prepričavati vlastitim riječima, raditi bilješke i pisati sažetak, te primijeniti stečena znanja i vještine u cjeloživotnom učenju* (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006: 21).

*Standardom za školske knjižnice*²⁵ (2000) propisano je da neposredna odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice u radu s učenicima obuhvaća:

- *pomoć pri izboru knjige i upućivanje u čitanje književnih djela, stručne literature, dnevnih listova i časopisa*
- *upućivanje u način i metode rada na istraživačkim zadaćama (uporaba leksikona, enciklopedija, rječnika i dr.)*
- *pomaganje učenicima u pripremi i obradi zadane teme i referata*
- *uvođenje učenika u temeljne načine pretraživanja i korištenja izvora znanja (informacija)*
- *sustavno poučavanje učenika za samostalno i permanentno učenje – učenje za cijeli život*
- *poučavanje informacijskim vještinama pri uporabi dostupnih znanja.*

²⁵ Standard za školske knjižnice dostupan na: https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (26.10.2017.)

Budući da broj informacija neprestano raste, važno je znati se koristiti dostupnim izvorima informacija i vrednovati ih na pravi način. Uloga je knjižnice osposobljavanje korisnika da u bujici informacija biraju potrebne koje će im koristiti pri učenju ili rješavanju istraživačkog zadatka. Stoga bi se osnovna uloga školske knjižnice odnosila na obuku, pripremu i provođenje novog učenja (Kovačević, Lasić-Lazić, Lovrinčević, 2004). Knjižnica, kao informacijsko središte škole, poučava učenike samostalnom projektno-istraživačkom radu te ih potiče na razvoj kritičkog mišljenja pri pronalaženju, vrednovanju i primjeni informacija.

4.1. Kompetencije školskog knjižničara kao informacijskog stručnjaka

Školski je knjižničar korisnicima nit vodilja u svijet informacija što podrazumijeva njegovo stručno obrazovanje. Uzimajući u obzir okruženje, knjižnice se nalaze pod velikim pritiskom informacijsko-komunikacijske tehnologije. Knjižnica treba postati mjesto koje će svojim korisnicima što kvalitetnije odgovoriti na njihove potrebe.

Nastavnim planom i programom (2006: 19) propisano je da knjižničar *potiče razvoj čitalačke kulture i osposobljava korisnike za intelektualnu proradu izvora, pridonoseći razvoju kulture samostalnog intelektualnog rada. Osim neposrednoga odgojno-obrazovnog rada s učenicima i njihova upućivanja u korištenje različitih izvora znanja knjižničar sudjeluje u formiranju multimedijeskoga središta škole kroz opremanje stručnom literaturom, drugim izvorima znanja i odgovarajućom odgojno-obrazovnom tehnikom.* Različite vrste poučavanja i različiti tipovi učenja formiraju se prema odgovarajućem prostoru u školskoj knjižnici, stoga knjižničar ne može utjecati na određene čimbenike, ali može pridonijeti realizaciji novih programa poučavanja. Knjižnica ima novu svrhu, a to je stvoriti novo okruženje za učenje. U novom

okruženju školski knjižničar postaje *učenikov mentor i najveća vrijednost školske knjižnice* (Milički, Stančić, 2016: 107). Kovačević i Lovrinčević (2014) navode da je cilj takve nastave u tomu da *medij posreduje između teme i radnog procesa učenika*. Samim time zadaće knjižnice postaju brojnije i složenije. Još jedna zadaća knjižnice koja se nameće u ovome kontekstu je kulturna i javna djelatnost škole koja zahtjeva promociju knjižnice u sredini u kojoj škola djeluje. Iz ovoga je vidljivo da školska knjižnica nema samo višestruke zadaće u odgojno-obrazovnom procesu, nego joj se nameću i zadaće u cjeloživotnom učenju. Ona postaje primjer drugima. *Slijedeći suvremene smjernice školski knjižničari idu korak dalje jer se od njih očekuje da znaju „sve o svemu“*. *Korak dalje znači biti stručnjak za knjižnične medije* (Kovačević, Lovrinčević, 2014: 222).

5. Informacijska pismenost i cjeloživotno učenje

U suvremenom društvu dolazi do brzog zastarijevanja informacija i znanja, a osnovne odrednice takvog društva su globalizacija i umrežavanje (Špiranec, 2003). Pojam cjeloživotnog učenja stvoren je činjenicom da se u suvremenom društvu pojavljuje kategorija osoba koje uče zbog nestabilnog tržišta rada i prekvalifikacija u dosadašnjem poslu. Obrazovanje, kao čimbenik razvoja društva, podložno je promjenama daljnjim napretkom informacijskog doba. Da bi hrvatski obrazovni sustav doživio prekretnicu potrebno je promijeniti metode poučavanja u nastavnom procesu. *Suvremenom obrazovanju potreban je nov model učenja – aktivno učenje koje se temelji na informacijskim resursima stvarnog svijeta* (Hoić-Božić, 2003: 17). Djeca vole pratiti trendove, stoga im treba omogućiti primjenu novih trendova kroz sustav odgoja i obrazovanja. Primarna se zadaća obrazovanja očituje u kompetenciji „učiti kako učiti“. Nastavnik treba poučiti učenika kako će učiti da bi se taj isti učenik

formirao u informacijski pismenu osobu koja će dati velik doprinos budućim naraštajima. On učenike od najniže točke obrazovanja priprema za informacijski pismene stručnjake u svom području. Stručnjak koji poučava informacijsku pismenost treba znati što je informacijska pismenost, treba se konstantno usavršavati i pratiti brz razvoj informacijske tehnologije.

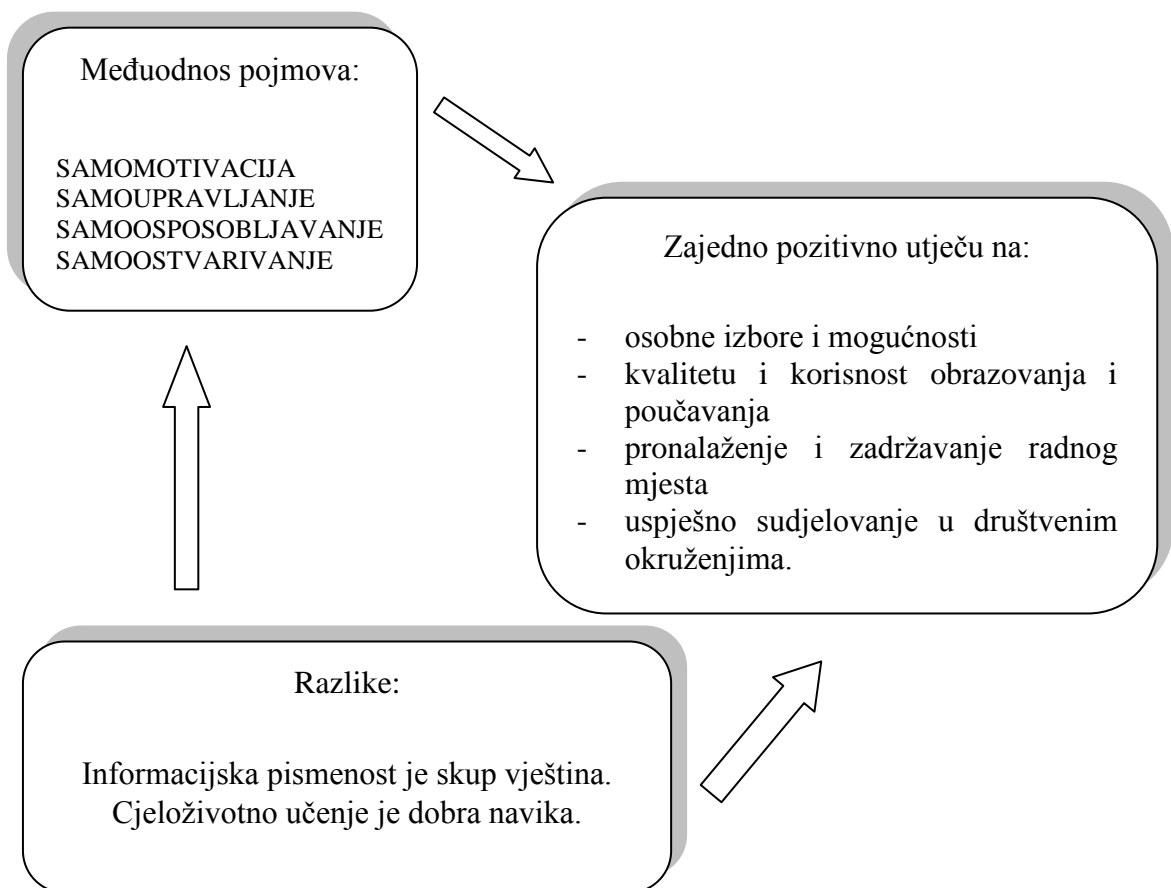
U zamišljenom obrazovnom programu kompetencije učenike okreću prema pojmu cjeloživotnog učenja sa svrhom nastavka obrazovanja koje sada postaje raspoloživo. Te kompetencije Špiranec (2003: 6) naziva *informacijskom pismenošću*. Sustavno provođenje informacijskog opismenjivanja riješeno je kroz realizaciju različitih projekata. Početna točka treba biti formalno obrazovanje koje se treba nadograđivati kroz neformalno obrazovanje. Cjeloživotno je učenje *prepoznato kao jedan od obećavajućih načina rješavanja posljedica promjena* (Špiranec, 2003: 12).

IFLA-ine Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju (2011: 25) ističu da međusobno podržavanje informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja utječu pozitivno na:

- *osobne, obiteljske i društvene izbore i mogućnosti koji se nude pojedincu*
- *kvalitetu i korisnost obrazovanja i poučavanja u formalnom i neformalnom okruženju, primjerice u obrazovanju koji prethodi zapošljavanju ili neformalnom strukovnom usavršavanju i poučavanju na radnom mjestu*
- *dobivanje zadovoljavajućega radnog mjesta i ostanak na njemu, ubrzano napredovanje u karijeri s pripadajućim nagradama i sposobnost donošenja mudrih i učinkovitih ekonomskih i poslovnih odluka*

- *uspješno sudjelovanje pojedinca u društvenom, kulturnom i političkom životu mjesne i šire zajednice te uspješno prepoznavanje i ostvarivanje stručnih ciljeva i ambicija.*

Poželjno je da svaki pojedinac teži informacijskom opismenjivanju tijekom cijeloga života, ne samo u nekom određenom periodu. Za uspjeh, bilo pojedinca suvremenog društva ili određene ustanove, organizacije i sl. treba postojati čvrsta veza između informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja.

Slika 6. Shematski prikaz informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja preuzet iz Smjernica za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju, 2011:26.

6. Poučavanje informacijskoj pismenosti kroz sadržaje nastave hrvatskog jezika

S obzirom na to da je u današnjem svijetu dostupnost informacija postala sve šira, valja postaviti pitanje o pouzdanosti pojedinih izvora. *Znanja i vještine pronalaženja, vrednovanja i učinkovitog korištenja informacija nova su vrsta pismenosti – informacijska pismenost koja je pojedincu nužna za cjeloživotno učenje* (Tihomirović, 2011: 22). Informacijska se pismenost u sustavu odgoja i obrazovanja može steći kroz digitalnu kompetenciju i kompetenciju učiti kako učiti. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006) u dokumentu Program knjižničnog odgoja i obrazovanja – poticanja čitanja i informacijske pismenosti spominje informacijsku pismenost. Nacionalni okvirni kurikulum (2010) prije svega je usmjeren na kompetencije koje će učenik steći, ali i na ishode učenja. Razvijanje čitalačkih sposobnosti i čitateljskih navika učenika u osnovnoj se školi naglašava kroz prva tri razreda. Učenici 3. razreda upoznaju se s pojmom enciklopedija kao jednim od mogućih izvora informacija.

U nastavku rada dan je primjer poučavanja informacijske pismenosti kroz sadržaje nastave hrvatskog jezika u 3. razredu osnovne škole. Školski knjižničar nema određenu satnicu u posrednom radu s učenicima, stoga realizaciju programa knjižničnog odgoja i obrazovanja realizira u dogovoru s nastavnicima razredne i predmetne nastave. *Školski knjižničar mora dobro poznavati sadržaj rada pojedinih nastavnih predmeta kako bi mogao planirati i što uspješnije realizirati svoj program poticanja i razvoja informacijske pismenosti* (Tihomirović, 2011: 23).

Pojam basne učenici obrađuju u 3. razredu osnovne škole na satu hrvatskoga jezika. Ta se tema kroz istraživački rad može povezati s razvojem informacijske pismenosti, odnosno korištenjem različitih izvora informacija. Ovdje govorimo o enciklopedijama, časopisima i internetu. U uvodnom dijelu sata knjižničar vodi heuristički razgovor kojim želi učenike navesti na temu o

kojoj će se govoriti. Učenicima se najavljuje tema nastavnog sata. Nakon slušanja basne, učenici raspravljaju o osobinama životinja koje su glavni likovi u basnama. Povezuju ih s ljudskim osobinama i sami otkrivaju poslovice koje se mogu iščitati iz basne. U istraživačkog dijelu sata učenici se dijele u 3 skupine kako bi samostalno pretraživali informacije. Znanje koje će učenici steći samostalnim radom ostat će im dublje u sjećanju i za njih će biti korisnije. Nakon što odrade istraživački dio zadatka, predstavnici svake skupine trebaju svoj rad kratko izložiti. Na taj način ostali učenici mogu čuti što su drugi učenici pretraživali i kritički se odnositi jedni prema drugima. Istraživački tipovi zadataka predstavljaju vrlo kvalitetan način učenja. Takvim učenjem učenici vježbaju svoje prezentacijske sposobnosti, kritički se odnose prema drugima, vježbaju govorne sposobnosti i uče raditi u zadanom vremenu.

Važno je učenike voditi u školsku knjižnici i motivirati ih za korištenje različitih izvora informacija. Tinski rad školskog knjižničara i učitelja temelj je za stvaranje informacijski pismenih učenika od najranije dobi. Time će učenici steći temeljne vještine informacijske pismenosti, koje će im biti potrebne ne samo tijekom školovanja, već i kao podloga za cjeloživotno obrazovanje.

Stoga bi knjižnice i knjižničari u obrazovnom okruženju svojih ustanova trebali nastaviti aktivno djelovati u smjeru promicanja i zagovaranja važnosti informacijske pismenosti i provođenja programa informacijskog opismenjavanja.

7. Zaključak

Pojam informacijske pismenosti veže se za suvremeno doba koje je obilježeno dinamikom i promjenama u samom poimanju pojma pismenosti. Tradicionalni se koncept pismenost ne odbacuje nego doživljava nadogradnju novim postignućima uzrokovanim brzim gospodarskim i tehnološkim razvojem.

Informacijska je pismenost preduvjet za život u novom informacijskom dobu i temelj cjeloživotnog učenja koje nudi snalaženje i opstanak u tehnološki razvijenom društvu. Dinamično nas okruženje u kojem živimo priprema za učenje tijekom cijeloga života. Istražena literatura dokazuje važnost širenja informacijske pismenosti putem integracije u sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Primarno i sekundarno obrazovanje treba razvijati u kontekstu poučavanja informacijske pismenosti – u nastavu integrirati što više samostalnog istraživačkoga rada različitim seminarskim radovima i projektima. Učenicima treba ukazati na važnost odlaska u knjižnicu i pretraživanja različitih izvora kako bi došli do potrebnih informacija. Da bi učenik mogao pokazati svoju informacijsku pismenost mora imati razvijene vještine za prikupljanje informacija. Drugim riječima, treba znati odabrati relevantne informacije koje će dobiti samo pravilnim načinom pretraživanja. Knjižnica služi u različite svrhe obrazovne okoline, kako za učenike tako i za nastavnike, stoga te svrhe mogu biti učinkovito ostvarene jedino dobrom suradnjom između knjižničara i nastavnika. Knjižnica služi korisnicima, svakodnevno treba osluškivati potrebe korisnika i zajednički ih ostvarivati. Knjižničar je osoba koja treba razumjeti potrebe korisnika i usmjeriti rad knjižnice prema njima.

Školska knjižnica postaje centralno središte škole na kojem posuđivanje knjiga polako odlazi u drugi plan, a dobivanje pristupa izvoru informacija zauzima važnu ulogu. Učenik u knjižnici kvalitetno provodi svoje slobodno vrijeme i time definira važnost postojanja i djelovanje te ustanove. U informacijskom opismenjivanju djece od najranije dobi važnu ulogu imaju

mjesta na kojima se uči, samostalno istražuje i pretražuje, stoga ovdje u prvome redu mislimo na školsku knjižnicu.

8. Sažetak i ključne riječi

Rad prikazuje razvoj informacijske pismenost, modele i standarde informacijske pismenosti. Koncept rada baziran je na dostupnosti informacija u obrazovnom procesu – opisana je uloga školske knjižnice u širenju informacijske pismenosti te je dan primjer poučavanja informacijske pismenosti kroz sadržaje nastave hrvatskoga jezika. Potvrđuje se važnost provođenja programa informacijskog opismenjivanja koji rezultira cjeloživotnim učenjem.

Ključne riječi: informacijska pismenost, modeli informacijske pismenosti, standardi informacijske pismenosti, obrazovni proces, školska knjižnica, cjeloživotno učenje

Summary and key words

The paper deals with the development of information literacy, as well as models and standards of information literacy. The paper outline is based on the information availability in the educational process – the role of school library in the dissemination of information literacy is described and the example of teaching information literacy through the construct of Croatian language teaching is given. The importance of implementing the programme of information literacy, which results in lifelong learning, is confirmed.

Key words: information literacy, models of information literacy, standards of information literacy, educational process, school library, lifelong learning

9. Popis literature

1. American Association of School Librarians' (AASL) publication *Information Power: Guidelines for School Library Media Programs*, 1988.
2. Association of College and Research Libraries. (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Chicago : ACRL.
URL: <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html> (24.10.2017.)
3. Bainton, Toby. Information literacy and academic libraries: the SCONUL approach. Proceedings of the 67th IFLA Council and General Conference, August 16-25, 2001.
4. Bates, Marcia J. The Design of Browsing and Berrypicking Techniques for the Online Search Interface. // *Online Review* 13, 5(1989), 407-424.
5. Bruce, Christine. *The Seven faces of information literacy*. Adelaide : Auslib Press, 1997.
6. Eisenberg, Michael B.; Berkowitz, Robert E. *Information problem-solving: The big six skills approach to library and information skills instruction*. Norwood, NJ : Ablex, 1990.
7. Kuhlthau, Carol C. *Seeking Meaning: A Process Approach to Library and Information Services*, Norwood, N.J. : Ablex Publishing Corporation, 1993.
8. Bišćan, Frida, *E-lektire: školske knjižnice i novi medijski sadržaji*, u: *Slobodan pristup informacijama: 16. okrugli stol*, Zbornik radova, ur. Davorka Pšenica, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2016.
9. Hoić-Božić, Nataša, *Razvoj informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova*, 2003.
URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (22.9.2017.)
10. *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2016.

11. Jesus, Lau, *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju: završna verzija: recenzirano 30. srpnja 2006.*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2011.
12. Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina, *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*, Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2014.
13. Kovačević, Dinka, Lasić-Lazić, Jadranka, Lovrinčević, Jasmina, *Školska knjižnica – korak dalje*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014.
14. Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina, *Školski knjižničar*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.
15. Milički, Jasna, Stančić, Draženka, *Školske knjižnice i digitalno doba*, u: Slobodan pristup informacijama: 16. okrugli stol, Zbornik radova, ur. Davorka Pšenica, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2016.
16. Nacionalni okvirni kurikulum, 2010. URL: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1227:nacionalni-okvirni-kurikulum&catid=87:opce-obavijesti&Itemid=101 (26.9.2017.)
17. Nastavni plan i program z osnovnu školu, 2006. URL: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=5867:nastavni-plan-i-program-za-osnovnu-kolu-hnos-i-ostali-programi-&Itemid=631 (26.9.2017.)
18. Papić, Anita, *Prema pismenosti 21. stoljeća: E-kompetencija nastavnika*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
19. Rubnić, Dora, *Učenik 21. stoljeća: Standardi za obrazovanje informacijski pismenih učenika*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.

20. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2011.
21. *Standard za školske knjižnice*, 2000. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (26.10.2017.)
22. Stričević, Ivanka, *Pismenosti 21. stoljeća: Učenje i poučavanje u informacijskom okruženju*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
23. Stropnik, Alka, *Poučavanje djece odgovornom pristupu i korištenju informacija*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
24. Sudarević, Ana, *Digitalna pismenost u osnovnoj školi*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
25. Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela, *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008.
26. Špiranec, Sonja, *Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje*, 2003. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (19.9.2017.)
27. Špiranec, Sonja, *Suvremeni pristupi učenju ili pledoaje za informacijsku pismenost*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
28. Tihomirović, Evica, *Poučavanje informacijskoj pismenosti kroz sadržaje nastave povijesti*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
29. *Učenje: blago u nama: izvješće UNESCO-u Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće*, Educa, Zagreb, 1998.
30. Velički, Vladimira, *Utjecaj medija na funkcionalnu pismenost – što se događa s govorom, čitanjem i pisanjem?*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.
31. Vrana, Radovan, Kovačević, Jasna, *Položaj knjižnice u umreženom društvu*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3/4, 2010.

32. Zgrabljic Rotar, Nada, *Vrijeme medija i medijske pismenosti*, u: Časopis za obitelj, vrtić i školu: Zrno, Zagreb, 2011.

Izvori:

1. Australški i novozelandski standard.
URL: http://www.utas.edu.au/_data/assets/pdf_file/0003/79068/anz-info-lit-policy.pdf (24.10.2017.)
2. Hrvatski jezični portal.
URL: <http://hjp.znanje.hr/> (18.10.2017.)
3. IFLA Standard. URL: <https://www.ifla.org/node/8721> (24.10.2017.)
4. *Informacijska pismenost*.
URL: <https://sites.google.com/site/projektskolskaknjiznica/informacijska-pismenost> (21.9.2017.)
5. *Informacijske i komunikacijske tehnologije i obrazovanje*.
URL: http://www.poslovniforum.hr/about02/ob_934.asp (18.10.2017.)
6. *Informacijsko društvo 21. stoljeća*.
URL: <http://www.dugirat.com/novosti/stil-ivota/9204.html> (19.9.2017.)
7. Nacionalni portal za učenje na daljinu Nikola Tesla.
URL: <https://tesla.carnet.hr/> (22.9.2017.)

10. Prilozi

Priprema za nastavni sat

Razredni odjel: 3. razred

Predmet: Hrvatski jezik

Područje: Knjižnični odgoj i obrazovanje

Tema nastavnog sata: Ezopove basne – poticanje čitanja i istraživački rad

Tip nastavnog sata: Kombinirani – obrada i ponavljanje

Korelacija: Priroda i društvo, Likovna kultura

Nastavne metode: metoda razgovora (dijaloška, monološka), demonstracijska, metoda slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, metoda rada na tekstu

Nastavna sredstva: Ezopova basna *Lav, vuk i lisica*, časopis *Moj planet*, *Enciklopedijski atlas životinja*, *Dječji atlas pripode*, PowerPoint prezentacija, slike životinja i poznatih bajki, evaluacijski listić, živa riječ učenika i knjižničarke, radni listić s pitanjima

Nastavna pomagala: prijenosno računalo, projektor

Nastavni oblici: frontalni rad, rad u skupini

Cilj sata: Učenici će kroz interpretaciju Ezopove basne *Lav, vuk i lisica* prepoznati osobine basne kao književne vrste i pronaći dodatne informacije o životinjama koristeći različite izvore informacija.

Ishodi učenja:

a) kognitivni ishodi učenja:

Učenici će moći:

- izdvojiti osnovna obilježja basne na primjeru Ezopove basne *Lav, vuk i lisica*
- nabrojati izvore informacija u školskoj knjižnici
- usporediti i provjeriti točnost informacija iz različitih izvora

b) afektivni ishodi učenja (vrijednosti i stavovi):

Učenici će moći:

- razvijati ljubav prema knjigama i čitanju
- razlikovati dobre i loše osobine ljudi
- usporediti osobine životinja s ljudskim osobinama
- uvažavati tuđe mišljenje

c) Psihomotorički ishodi učenja (vještine i aktivnosti):

Učenici će:

- razvijati vještine istraživačkog rada
- kroz grupni rad razvijati vještine suradničkog učenja
- komunicirati na materinskom jeziku

Tijek sata:

Uvodni dio

Heuristički razgovor kojim se želi doći do književno-teorijskog pojma basne i povezivanje životinja s glavnim likovima.

Knjižničarka postavlja pitanja:

Koje knjige čitate? Zašto?

Zašto volite čitati bajke? Možete li nabrojiti neke od njih?

Jeste li čitali basne? Znate li imena nekih basni? Tko su glavni likovi u basnama?

Učenicima se prikazuju slike lava, vuka i lisica.

Možete li opisati ove životinje? Kakve su one? Kako izgledaju? Što znate o njima?

Za koju se životinju kaže da je kralj šume?

Što znate o vukovima? Jesu li oni bezopasni?

Koju osobinu povezujemo s lisicom?

Središnji dio

Čitanje basne.

Emocionalno-intelektualna pauza za sređivanje dojmova.

Heuristički razgovor o pročitanoj basni kojim se želi provjeriti razumijevanje pročitanooga.

Kako vam se svidjela ova basna? O čemu govori?

Analiza

Tko dolazi posjetiti lava i zašto?

Što je vuk rekao lavu?

Je li lisica došla posjetiti lava?

Kako je reagirala kada je čula što mu je vuk rekao?

Kako se lisica osvetila vuku?

Koji su glavni likovi ove basne?

Koga predstavljaju ove životinje u basni? Čije osobine?

Kakav je lav u ovoj basni? Koga bi on mogao predstavljati?

Predstavlja li moćne ljude? Možete li nabrojati neke ljude koji imaju moć, koje svi slušaju i vladaju?

Učenici vođenim razgovorom dolaze do pouke.

Što se nalazi na kraju svake basne?

Koja je pouka ove basne?

Smijemo li o drugima govoriti nešto loše?

Kako se prijatelji trebaju ponašati jedni prema drugima?

Istraživački rad

Poticajni razgovor.

Gdje bismo još mogli pronaći informacije o ovim trima životinjama kako bismo doznali nešto više o njima? Primjerice, kojoj vrsti životinja pripadaju, kako se hrane, gdje žive i slično.

Učenici se podsjećaju na izvore informacija na različitim medijima – enciklopedije, časopise, internet.

Razgovor o pronalasku informacija koje nas zanimaju u enciklopedijama, časopisima i na internetu.

Učenici se dijele u 3 skupine. Prva će skupina pretraživati navedene životinje u enciklopediji, druga skupina u časopisu, a treća na internetu.

Učenici dobivaju radne listiće sa zadacima na koje trebaju odgovoriti služeći se različitim izvorima informacija: enciklopedijom, časopisom i internetom.

Nakon rješavanja zadataka, predstavnici skupina čitaju odgovore na pitanja o zadanim životinjama.

Jesu li životinje na isti način prikazane u basni te u enciklopedijama, časopisima i na internetu? Koja je razlika u opisima?

Završni dio

Najavljivanje igre u kojoj će učenici odabirati točne/netočne odgovore i tako ponoviti sve zaključke do kojih smo došli tijekom nastavnog sata.

Rješavanje evaluacijskih listića kako bi učenici pokazali svoje zadovoljstvo današnjim satom, jesu li naučili nešto novo i korisno te je li današnji sat bio zanimljiv.